Opetus- ja kulttuuriministeriö
Nuoriso- ja liikuntapolitiikan osasto
Nuorisotyön ja –politiikan vastuualue
Merja Hilpinen

Tarkastusvaliokunta

Asia: K 11/2018 vp Hallituksen vuosikertomus 2017

Asiantuntijakuuleminen eduskunnan tarkastusvaliokunta 9.1.2019

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa lausuntonaan seuraavaa:

2. Suurimmassa syrjäytymisvaarassa olevien mielenterveys- ja päihdeongelmaisten auttamiseksi tehdyt toimenpiteet? Nuorten monialaiset matalan kynnyksen palvelupisteet? (kannanotto 2)

Uudistettu nuorisolaki (1285/2016) tuli voimaan vuoden 2017 alusta. Uudistetun lain tavoitteena on nuorten osallisuuden vahvistaminen, nuorten kasvun, itsenäistymisen, yhteisöllisyyden ja harrastamisen tukeminen, nuorten yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja oikeuksien toteutumisen edistäminen sekä kasvu- ja elinolojen parantaminen. Laissa määritellään mm. valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma, monialainen yhteistyö, etsivä nuorisotyö ja nuorten työpajatoiminta. Valtioneuvoston asetuksella (211/2017) säädetään tarkemmin näiden toimien valtionavustuksista.

Valtakunnallisen nuorisotyön ja –politiikan ohjelma (Vanupo) sovittaa yhteen nuorten kasvu- ja elinolojen kannalta keskeisten ministeriöiden määrittelemät tavoitteet ja toimenpiteet, joilla ne toimialallaan edistävät nuorisolain mukaisten tavoitteiden toteumista hallitusohjelmakaudella. Ohjelman tavoitteiden saavuttamista ja toimeenpanoa tukevat osaltaan nuorisolain mukaiset nuorisoalan osaamiskeskukset. Niiden tehtävänä on kehittää ja edistää nuorisoalan perus- ja erityisosaamista asiantuntija- ja muita palveluja tuottamalla, kokoamalla ja hyödyntämällä sekä jakamalla tietoa nuorista, nuorisotyöstä tai nuorisopolitiikasta.

Ottaen huomioon hallitusohjelmaan perustuvissa kärkihankkeissa sekä hallituksen muissa strategioissa ja ohjelmissa tehtävä työ nuorten kasvu- ja elinolojen parantamiseksi, hallitus on määritellyt viisi nuorisopoliittista tavoitetta vuosille 2017–2019: jokaisella lapsella ja nuorella on mahdollisuus vähintään yhteen mieluisaan harrastukseen; nuorten työllistymistaidot ovat vahvistuneet ja syrjäytyminen vähenee; nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia lisätään; yhä harvemmalla nuorella on mielenterveysongelmia ehkäisevän toiminnan ansiosta; ja nuori saa riittävää neuvontaa ja muuta tukea itsenäiseen asumiseensa. Nämä tavoitteet ovat pohja nuorisoalan osaamiskeskustoiminnalle.

Erityisesti nuorisoalan osaamiskeskus Vahvistamo tarjoaa mielenterveyden edistämisen sekä päihde- ja pelihaittatyön osaamista nuorisoalan työntekijöille ja innostaa osallistamaan nuoret osaksi oman hyvinvointinsa vahvistamista. Vahvistamo luo alueellisia verkostoja, joissa nuorisotyön ammattilaisten asiantuntijuutta jaetaan ja vahvistetaan. Verkostojen kautta havainnoimaan alueiden erityistarpeita, tuomaan tahoja lähemmäs toisiaan sekä räätälöimään koulutuksia kunkin alueen tarpeisiin.

Nuorisolain mukaan paikallisten viranomaisten monialaisen yhteistyön yleistä suunnittelua ja toimeenpanon kehittämistä varten kunnassa on oltava ohjaus- ja palveluverkosto tai muu vastaava yhteistyöryhmä, jonka

kohderyhmänä ovat kaikki kunnassa asuvat nuoret. Verkoston tai muun yhteistyöryhmän tulee toimia vuorovaikutuksessa nuorisoalan järjestöjen, seurakuntien ja muiden nuorten palveluja tuottavien yhteisöjen kanssa. Kahdella tai useammalla kunnalla voi olla yhteinen verkosto. Verkosto ei käsittele yksittäistä nuorta koskevia asioita.

Verkoston tai muun vastaavan yhteistyöryhmän tehtävänä on: koota tietoja nuorten kasvu- ja elinoloista sekä arvioida niiden pohjalta nuorten tilannetta paikallisen päätöksenteon ja suunnitelmien tueksi; edistää nuorille suunnattujen palvelujen yhteensovittamista, yhteisiä menettelytapoja nuoren palveluihin ohjaamisessa sekä tiedonvaihdon sujuvuutta; edistää yhteistyötä nuorisotoiminnan toteutumiseksi. Toimivalla yhteistyöllä luodaan puitteet viranomaisten palvelujen yhteensovittamiselle nuorten tarpeita vastaaviksi palvelukokonaisuuksiksi ja yhtenäisille käytänteille.

Nuorisolakiin lisättiin säännökset etsivästä nuorisotyöstä ja tietojen luovuttamisesta etsivälle nuorisotyölle sekä nuoren tietojen käsittelyssä etsivässä nuorisotyössä. Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä tarvitsemiinsa palveluihin sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivää nuorisotyötä tehdään niin kauan kuin nuoren tarve vaatii, seurataan palveluissa pysymistä. Tarvittaessa etsivä nuorisotyön järjestää yksilötyön lisäksi myös ryhmätoimintaa, joka tukee palveluissa pysymistä; etsivä nuorisotyö ei kuitenkaan ole mielenterveys- tai päihdepalvelua. Etsivän nuorisotyön työntekijöiden mukaan tämän hetkinen ongelma nuorten palveluissa on palveluihin pääsy. Erityisesti harvaan asutuilla alueilla etsivän nuorisotyön työntekijät kuljettavat nuoria palveluihin omalla autolla, kun julkista liikennettä ei ole tarjolla.

Nuorisolaissa määritellään myös nuorten työpajatoiminnan tehtävät, nuoren tietojen käsittely työpajatoiminnassa ja huumausainetestauksesta nuorten työpajatoiminnassa. Työpajatoiminnan tarkoitus valmennuksen avulla parantaa nuoren valmiuksia päästä koulutukseen, suorittaa koulutus loppuun ja päästä avoimille työmarkkinoille tai muuhun tarvitsemaansa palveluun. Nuorten työpajatoiminta tukee mielenterveys- ja päihdekuntoutuksessa olevia nuoria, mutta se ei ole mielenterveys- tai päihdepalvelua.

Etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajatoiminnan tilastot löytyvät Suomen nuorisotyön tilastoista https://bit.ly/2VwH2TP .

Osana etsivää nuorisotyötä järjestetään kutsunnanalaisten koko ikäluokalle Aikalisä-toimintaa. Kohderyhmänä ovat erityisesti kutsuntatarkastuksessa palveluksen ulkopuolelle määrätyt miehet ja varusmies- tai siviilipalveluksen keskeyttävät, pitkälle henkilökohtaiselle syylomalle palveluksen aikana lähtevät ja palveluksen keskeyttävät naiset.

Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan -kärkihankkeeseen liittyvillä toimilla sujuvoitettu nuorten siirtymiä koulutukseen ja työhön tai muuhun toimintaan, edistetty nuorten osallisuutta, toimintakykyä ja elämänhallintaa sekä koottu yhteen palveluntuottajia monialaiseksi kokonaisuudeksi.

Erityisenä nuorisotakuun toimena on ollut ohjaamojen kehittäminen ja vakiinnuttaminen koko Suomeen, ohjaamoja on jo 60 paikkakunnalla. Ohjaamot on kehitetty alle 30-vuotiaiden matalan kynnyksen, monialaisiksi palvelupisteiksi, joissa julkinen, yksityinen ja kolmas sektori yhdessä tarjoavat tietoa, neuvontaa, ohjausta sekä muita tukipalveluja työllistymiseen, koulutukseen, elämänhallintaan ja hyvinvointiin liittyen ilman ajanvarausta. Ohjaamossa toteutetun palvelun lähtökohtana on nuoren ilmoittama yksilöllinen tarve. Erityistä huomiota on kiinnitetty nuorten psykososiaalisen tuen tarpeeseen vastaamiseen. Ohjaamossa työskentelevien osaamista on kehitetty suunnitelmallisesti. Ohjaamot tekevät järjestelmällisesti itsearviointia ja seurantaa toiminnasta, tavoitteiden täyttymisestä ja tunnuspiirteiden toteutumisesta. Itsearviointia tuetaan valtakunnallisesti. Ohjaamoja on rahoitettu ESR-varoin.

Hallituskaudella on kärkihankkeen rahoituksella tuettu kuntien etsivän nuorisotyön toimia, vaikeassa asemassa oleville nuorille kehitettyä Vamoksen Mindset-valmennusta, nuorten kuulemisen perusteella

käynnistettyjä Arki-haltuun -kehittämishankkeita sekä opetushallituksen joustavan perusopetuksen kehittämishanketta. Näillä hankkeilla on vahvistettu koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten elämänhallintaa, palveluihin pääsyä, koulutuksen loppuun suorittamista sekä koulutukseen ja työhön hakeutumista. Lisäksi palkkatukijärjestelmää on uudistettu ja nuorten yrittäjyyspajatoiminta on laajennettu valtakunnalliseksi. Kärkihankkeen toimet toteuttavat EU:n nuorisotakuun tavoitteita ja toimintaa.

Nuorisotakuu-kärkihankkeen lisäksi on hallitus tehnyt puoliväliriihessä päätöksen (25.4.2017) toimista lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi, syrjäytymisen ehkäisemiseksi sekä koulutuksen ja työn ulkopuolella olevien nuorten määrän vähentämiseksi sekä hallituksen strategiaistunnon päätöksen (28.8.2017) toimista nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi.

OKMn tuella on kehitetty nuorten kokonaisvaltaisemmaksi tukemiseksi ja heidän kanssaan työskentelevien toimijoiden keskinäisen yhteistyön edistämiseksi Tajua mut! ja Välittämisen koodi –toimintamallit. Molemmat mallit ovat sähköisiä järjestelmiä, mutta niiden käyttöönotto kunnissa on ollut vähäistä.

3. Tietosuoja- ja salassapitoasiat lasten, nuorten ja perheiden palveluissa: nykytilanne ja miten käytäntöjä ja muutettu eduskunnan kannanottojen pohjalta?

Nuorisolaissa säädetään nuoren yksilöinti- ja yhteystietojen luovuttamisesta etsivää nuorisotyötä varten. Nuoren yksilöinti- ja yhteystiedot on sen estämättä, mitä tietojen salassa pidosta säädetään, nuorten kotikunnalle etsivää nuorisotyötä varten. Lisäksi nuorisolaissa säädetään nuoren tietojen käsittelystä etsivässä nuorisotyössä ja nuorten työpajatoiminnassa.